

NĚKOLIK POZNÁMEK K ÚPRAVĚ HLASOVÁNÍ VALNÉ HROMADY V NÁVRHU OBCHODNÍHO ZÁKONA

JAROMÍR KOŽIAK

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Česká republika

Abstrakt v rodném jazyce

Tento příspěvek se zabývá tím, jak se návrh nového obchodního zákona staví k hlasování valné hromady a vybírá si k podrobnějšímu rozboru zákazů dohod o výkonu hlasovacího práva. V textu najdete zejména polemiku se změnou rozsahu zákazu, která se zdá být důsledkem novelizace technického rázu a rozbor systému sankcionování těchto dohod. Dále se příspěvek okrajově zabývá také hlasováním per rollam.

Klíčová slova v rodném jazyce

Obchodní zákon, valná hromada, hlasování na valné hromadě, dohody o výkonu hlasovacího práva, hlasování per rozlam.

Abstract

This paper is focused on the regulation of company general meeting vote in the draft of new Commercial Act. It is concerned mostly with the prohibition of agreements on execution of voting rights. You may find polemics on the change in range of the prohibition, which seems to be unintentional result of technical novelization and analysis of penalization of these agreements in this entry. The paper also mentions “per rollam” vote.

Key words

Commercial Act, general meeting, general meeting vote, agreements on execution of voting rights, “per rollam” vote.

1. ÚVODEM

Chystaná rekodifikace obchodního práva si klade za úkol v souvislosti se záměrem přijmout nový občanský zákoník odpovídajícím způsobem rekodifikovat obchodní právo. V současné době návrh čerstvě prošel veřejným připomínkovým řízením (ukončeným 31.10.2008), stojí tedy před další fází zpracování. Jeho budoucnost však pochopitelně není zcela bezmračná. Zkušenost ukazuje, že české legislativní prostředí není pro rekodifikační snahy nejpříznivější, vzpomeňme například trnitou cestu návrhu trestního zákona nebo občanského zákoníku. Na otázku kdy a hlavně zda vůbec se dočkáme této navrhované úpravy tedy neexistuje spolehlivá odpověď.

Přesto bych se rád textu tohoto návrhu blíže věnoval, neboť je v mnoha ohledech velmi zajímavý a i pokud by nakonec nebyl uzákoněn jako celek, mohly by přeci jen alespoň některé jeho pasáže posloužit jako inspirace pro novelizaci obchodního zákoníku.

Návrh směřuje zejména k reakci na návrh občanského zákoníku a evoluci současné úpravy¹. Výrazně se mění koncepce zákona, opouští se zejména regulace obchodních závazkových vztahů a celkově posilují vazby na občanský zákoník. Pokud však jde o jednotlivé instituty

¹ Důvodová zpráva k návrhu obchodního zákona str. 6.

práva obchodních společností, lze změnu hodnotit zejména jako precizaci úpravy a její rozšíření přijetím nových institutů.

Tvůrci návrhu obchodního zákona také dle mého vcelku racionálně uvádí, že se návrh „nepokouší jít cestou uměle vytvářeného vlastního pojmosloví a specifické pojmy přijme jen v rozsahu odůvodněném povahou věci, též s přihlédnutím k tradičnímu pojetí obchodního práva“² a skutečně do značné míry přejímají současné názvosloví, ačkoliv lze vysledovat i výjimky z tohoto pravidla (např. pojem obchodní korporace).

S ohledem na značný rozsah návrhu (182 stran, 585 paragrafů) není vhodné věnovat se mu na této platformě jako celku, vyberu tedy pouze několik tematických okruhů odpovídajících názvu příspěvku, které přináší do dosavadní úpravy něco nového a ne zcela obvyklého a které mě nějakým způsobem zaujaly. Tematicky se jedná o okruh hlasovacího práva na valné hromadě.

2. ROZSAH ZÁKAZU DOHOD A O VÝKONU HLASOVACÍHO PRÁVA

Zajímavý problém se v návrhu objevuje v ustanovení § 164 (resp. § 296), které obsahuje úpravu zákazu některých dohod o výkonu hlasovacího práva společníka na valné hromadě společnosti.

Pokud jde o rozsah zákazu, návrh obchodního zákona jej na první pohled novelizuje pouze technicky, když stávající písmeno c) rozděluje na dvě části a jeho konec vtěluje do nového písmene d). Při bližším pohledu se však ukáže, že přes minimální rozdíl ve znění ustanovení má tato změna významné právní následky.

Dle § 186d současného obchodního zákoníku jsou zakázány dohody kterými se akcionář (společník) zavazuje:

- a) dodržovat při hlasování pokyny společnosti nebo některého z jejích orgánů o tom, jak má hlasovat, nebo
- b) že bude hlasovat pro návrhy předkládané orgány společnosti, nebo
- c) že jako protiplnění za výhody poskytnuté společností uplatní hlasovací právo určitým způsobem nebo že nebude hlasovat

Písm. c) v současné podobě je formulováno s ohledem na to, že rozhodnutí valné hromady lze ovlivnit jak hlasováním, tak i zdržením se hlasování.

Nové znění § 164, písm. c) (že jako protiplnění za výhody poskytnuté společností uplatní hlasovací právo určitým způsobem) a písm. d) (že nebude hlasovat) není jen ryze technickou úpravou, neboť při podrobnějším prostudování je zřejmé, že písm. d) zakazuje dohody o tom, že společník nebude hlasovat obecně, bez dřívější vazby na podmínku protiplnění za výhody poskytnuté společností. Z výše uvedeného vyplývá zajímavý závěr že i formalistická změna zákona může mít podstatné právní následky.

Poněkud paradoxní je, že výše uvedená úprava znění se dotýká jen dohod o výkonu hlasovacího práva společníka (§ 164 návrhu), zatímco akcionáře váže stále rozsah původní (§

² Důvodová zpráva k návrhu obchodního zákona str. 4.

296 návrhu) rozdělený pouze do tří písmen. Poslední část písmene c) (nebo že nebude hlasovat) je ovšem zde od začátku věty obsahujícího podmínku (hlasování jako protiplnění za výhodu poskytnutou společností) nově oddělena čárkou. Pokud se na tuto skutečnost podíváme čistě z pohledu slovního výkladu, musíme dojít k závěru, že se obsah ustanovení i zde mění! Tato čárka z gramatického pohledu znemožňuje nahlížet na ustanovení jako na výčet v souřadném poměru a osamostatňuje poslední větu od podmínky uvedené na začátku písmene c). Obsah ustanovení je tedy prakticky stejný jako u § 164 návrhu, ač je jeho změna vyjádřena jinak a ještě méně transparentně. Na druhou stranu, výše uvedený jazykový argument není v případě § 296 natolik silný, aby se mu nebylo možné postavit jinými metodami výkladu a judikatura by v tomto případě mohla mít cestu k udržení současného výkladu.

Skutečně si tvůrce uvědomoval, že změnou § 164 návrhu, resp. přidáním čárky do § 296 návrhu může dojít ke změně právních účinků? Nebo jde pouze o nedopatření? Domnívám se, že druhá možnost je pravděpodobnější – i s ohledem nato, že se od sebe §§ 164 a 296 navzájem liší a to bez zjevného důvodu. Proč si ale potom někdo vůbec dělal tu práci a měnil znění těchto ustanovení? Z mého pohledu se zdá že jde o ne zcela vydařenou snahu o technickou precizaci úpravy.

Vraťme se ale k provedené změně a zabývejme se jejími důsledky. Zákaz veškerých dohod o tom, že hlasovací právo nebude vykonáno (pod tento pojem lze podle mne zařadit jak zdržení se hlasování, tak cílenou neúčast na valné hromadě), který změna přináší, není dle odpovídajícím způsobem odůvodnitelný. Současná úprava zakazuje dohody, které jsou škodlivé z důvodu, že pokřivují vztahy mezi společníky a společností – dohody, kdy společnost sama různými způsoby ovlivňuje společníky, resp. hlasování valné hromady a získává tím značnou autonomii na společnících, je schopná sama ovlivnit zásadní rozhodnutí týkající např. se její existence, struktury, orgánů apod. Tento stav jistě není žádoucí a omezení takových dohod je pochopitelné.

Na druhou stranu některé dohody o výkonu hlasovacího práva škodlivé být nemusí, naopak mohou být zcela přijatelným nástrojem strategického uvažování společníka o který není vhodné jej připravit. Do této kategorie je možné řadit např. dohody mezi společníky o výkonu hlasovacích práv. Proč by měla být sankcionována dohoda dvou společníků o tom, že se zdrží hlasovacího práva? Takové dohody jsou přirozenou realizací principů fungování valné hromady ve společnostech bez většinového společníka, kdy způsobem získání většiny je právě dohoda mezi společníky. Všeobecný zákaz dohod o nehlasování je proto na první pohled nepraktický, nedůvodný a postihoval by jednání, které je celospolečensky vnímáno jako jednoznačně dovolené.

Když přemýšlím nad řešením této situace, napadají mě dvě víceméně rovnocenná východiska. Tím prvním je setrvání u dosavadní úpravy rozsahu dohod, která sice technicky není dokonalá, ale aspoň má už ustálený výklad. Druhým možným řešením je exaktnější formulace ustanovení návrhu obchodního zákona tak aby nedocházelo k obsahové expanzi zákazu. Příkladem takového znění § 164 resp. 296 pís. c) návrhu může být podle mého následující: „c) že jako protiplnění za výhody poskytnuté společností buď uplatní hlasovací právo určitým způsobem nebo nebude hlasovat.“ Změna je to pochopitelně v jádru triviální (a rozsahem minimální), ale drží se původního významu a z jazykového hlediska je znění jednoznačnější.

Jistých problémů není ani písmeno b) řečených ustanovení („hlasovat pro návrhy předkládané orgány společnosti“), které nadále teoreticky spadá i na běžnou a ničemu neškodící praxi „předjednání“ otázek podléhajících souhlasu valné hromady mezi orgánem společnosti

a majoritním společníkem. Vzhledem k tomu, že majoritní společník je řadu rozhodnutí schopen prosadit sám, orgán společnosti připravující valnou hromadu se často před svoláním valné hromady domluví s majoritním společníkem na znění návrhu valné hromady a o tom, že ho v tomto znění společník schválí. Tento problém je ale překlenutelný výkladem a navíc mnohdy nebude možné dovodit, že se jedná o skutečnou dohodu, ale spíš o seznámení s postojem společníka.

3. HLASOVÁNÍ V SOULADU S DOHODOU

Návrh obchodního zákona také zavádí sankci, kterou je stíháno hlasování v souladu s dohodou o výkonu hlasovacího práva. Zatímco dohoda sama je stíhána neplatností, k hlasování se dle textu návrhu nepřihlíží.

Tato sankce reaguje na připomínky odborné veřejnosti k tomu, že hlasování podle dohody o výkonu hlasovacího práva je platné a de-facto tak dohody mohou svůj účel naplnit³. Toto je bezpochyby pádný argument a v teoretické rovině těžko vyvratitelný. Realizace však bude problematická. Přímo na jednání valné hromady nebude možné spolehlivě existenci dohody prokázat (očekávat že bude písemná a navíc dostupná by bylo ve většině případů naivní). V případě, že je valná hromada svolána a řízena bez postranních úmyslů, nebo v případě, že zápis z ní pořizuje notář, nelze předpokládat, že bude nepřihlédnutí k hlasování často a důvodně aplikováno, právě s ohledem na neprokazatelnost uzavřených dohod. Naopak, tato možnost poskytuje prostor pro manipulaci s výsledky hlasování valné hromady a nezohlednění hlasů některých společníků (akcionářů) na základě proklamované (byť fiktivní) existence nebo např. zfalšování dohody o výkonu hlasovacího práva (postačí napodobit prostý neověřený podpis společníka, resp. akcionáře).

Návrh se také výslovně nezabývá otázkou účinku nepřihlédnutí na usnášeníschopnost valné hromady, nicméně z podstaty nepřihlédnutí k hlasům se domnívám, že lze dovodit že se k hlasům nepřihlédne ani při výpočtu kvóra a valná hromada tak může o usnášeníschopnost přijít. Opačné řešení není přijatelné s ohledem, že by to mohlo vést k tomu, že by po vyloučení hlasů majoritního společníka prakticky jakákoli minorita hlasů (zneužitelnost menšinových práv).

Skutečnou právní realizaci tohoto ustanovení ve většině případů lze očekávat až ve fázi soudního řízení, kde bude možné se podrobněji zabývat dokazováním. Nicméně i zde platí, že se účastníci zpravidla dostanou do důkazní nouze a rozhodování tak bude často viset na vlásku. Je třeba vzít v potaz, zda taková další ingerence do rozhodování valné hromady je důvodná a potřebná, neboť do značné míry dále degraduje sílu rozhodnutí valné hromady a činí hlasovací právo společníka, resp. akcionáře zranitelným vůči nekalým praktikám.

4. ROZSAH ZÁKAZU – SPOLEČENSKÁ SMLOUVA, ROZHODNUTÍ VALNÉ HROMADY, PŘÍSLIB.

Návrh obchodního zákona hovoří o tom, že „k ujednání stanov nebo rozhodnutí valné hromady, které zavazují akcionáře k jednání podle odstavce 1 se nepřihlíží“. Obdobné pravidlo platí i pro společníky společnosti s ručením omezeným. V tom případě jsou stanovy nahrazeny pojmem společenská smlouva. Bylo by patrně vhodné toto ustanovení

³ Viz např. Štenglová I., Plíva S., Tomsa M. et al: Obchodní zákoník, komentář, Praha: C. H. BECK, 2005, str. 427 a str. 700.

přeformulovat tak, aby se vztahovalo výslovně i na jiné vnitrospolečenské předpisy – např. stanovy společnosti s ručením omezeným, pokud je vydá, nicméně domnívám se, že tento problém je v případě jeho neřešení možné překlenout i výkladem.

Základním smyslem ustanovení je rozšířit dosavadní úpravu, která se týká pouze zakladatelských dokumentů i na rozhodnutí valné hromady. Zda je to skutečně třeba je těžké posoudit, nicméně uškodit to podle mého názoru nemůže.

Za povedené považuji sankcionování takovýchto dokumentů „nepřihlédnutím“ k jejich obsahu, což dle mého názoru dobře odpovídá povaze situace. Předmětné ustanovení stanov (resp. spol. smlouvy) i rozhodnutí valné hromady totiž v tomto případě zavazují akcionáře k tomu, aby nějakým způsobem jednal – stanoví mu povinnost. Prosté nepřihlédnutí k takovému ustanovení umožní operativní a pružné řešení přímo při hlasování, kdy hlasy akcionářů odevzdané v rozporu s takovou povinností budou jednoznačně zohledněny, aniž by bylo nutné se na konání zabývat problematickou otázkou platnosti (např. pokud je zakázané ustanovení obsažené ve veřejné listině).

Otázkou je, zda by nějakým způsobem neměly být postihovány také jednostranné akty společnosti, které mohou hlasování ovlivnit, např. příslib výhod apod. Sankce v podobě nepřihlédnutí zde není pochopitelně vhodná (příslib nezavazuje akcionáře, tedy není třeba ho zprošťovat povinností). Obtížná sankcionovatelnost je sama hlavním argumentem proti takovému řešení.

5. HLASOVÁNÍ PER ROLLAM

Z alternativních způsobů hlasování valné hromady obsahuje návrh obchodního zákon hlasování per rollam, které umožňuje realizovat rozhodnutí valné hromady korespondenční cestou. Úprava tohoto hlasování bezpochyby ještě bude precizována (zejména výčet náležitostí návrhu není ani zdaleka úplný), princip samotný je však bezesporu užitečný.

Dle mého názoru ovšem obchodní zákon nejde v těchto otázkách dostatečně daleko a měl by zohlednit znění směrnic EU o obchodních společnostech, které nebyly do českého práva zatím transponovány. Osobně bych také považoval za vhodné, kdyby návrh byl více odvážný a pokrokový a umožňoval např. elektronické hlasování apod.

6. ZÁVĚREM

Návrh obchodního zákona je bezesporu v mnoha ohledech velice zajímavý dokument. Jeho znění v současné době ale ještě podle mého názoru projít řadou změn, být dopracováno a do detailu promyšleno. Legislativní tvorba je bohužel obtížná a zdlouhavá práce a jak tento příspěvek ukazuje, i velmi drobná změna, pokud není do detailu promyšlena může způsobit nežádoucí změnu významu právního textu. Rád bych však vyjádřil podporu snaze o skutečnou modernizaci (a ne pouhou reformulaci) obchodního práva, neboť pokud bude provedena vhodným způsobem, může přinést mnoho dobrého.

Literatura:

- Štenglová I., Plíva S., Tomsa M. et al: Obchodní zákoník, komentář, Praha: C. H. BECK, 2005 str. 1515, ISBN 80-7179-346-9.

Kontaktní údaje na autora – email:

jkoziak@seznam.cz